

Jméno: Markéta Dušková

UČO: 397148

Předmět: Metodologie II

Téma: Zpracování závěrečného projektu- Kvalitativní výzkum

Úkol číslo 1.

Téma, problém otázka, úvod a cíle výzkumu.

Téma: Rizika spojená s odchodem dětí z výchovných ústavů a jejich budoucí život.

Tématem práce je péče o mladé lidi opouštějící zařízení pro výkon ústavní výchovy. Teoretické části bych se ráda věnovala popisu problému, které mohou mládež v této situaci potkat, v možnostech jejich podpory při odchodu z ústavní výchovy (např. zaměstnání, bydlení a rodina). V diplomové práci budu využívat následující výzkumné metody:

- dotazník (názor běžných lidí na tuto problematiku)
- rozhovory s dívkami a chlapci z výchovných ústavů

Ve své diplomové práci se zaměřím na možnosti podpory mladých lidí, kteří odcházejí z výchovných ústavů. Zajímalo mne, jak jsou tito lidé připravováni na samostatnost během celého svého pobytu, zda se příprava před odchodem zintenzivňuje či nikoli. Chtěl jsem také zjistit, jaký je kontakt s mladými lidmi, kteří již odešli. Toto téma mi přijde zajímavé, jelikož množství lidí, kteří se dostanou do výchovných ústavů stále přibývá. Proto je důležité se této problematice věnovat. Práce bude sloužit výchovným ústavům jako zpětná vazba.

Cíle výzkumu:

Cílem práce bude snaha o posouzení kvality budoucího života mladých lidí, kteří odcházejí z výchovných ústavů. Práce se bude zabírat jejich snahou o zapojení do běžného života a následných problémů, jako jsou práce, bydlení, rodina a péče o sebe sama.

Úkol číslo 2.

Hlavní výzkumná otázka a vedlejší výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka: Jaká jsou kritéria pro začlenění dětí do běžného života.

Vedlejší výzkumné otázky:

- Jaká jsou nejčastější rizika spojená s odchodem dětí z výchovných ústavů.
- Jsou více ohroženy dívky nebo chlapci.
- Názor lidí na tuto problematiku dle různých věkových skupin.

Úkol číslo 3.

Uved'te, zda jste si vybrali kvalitativní nebo kvantitativní výzkumnou strategii a proč jste se tak rozhodli.

Ve své práci bych chtěla využít kvalitativní výzkum, protože popisuje problematiku slovně a snaží se do ní proniknout. K získání kvalitativních dat použiji rozhovor. Rozhovor jsem zvolila z důvodu větší pružnosti a výhody osobního kontaktu

Najděte dva výzkumy (kapitolu v knize či sborníku, článek v odborném časopise), týkající se vašeho tématu. Jeden z těchto výzkumů by měl být kvalitativní, druhý kvantitativní. Zpracujte z nich poznámky, kterými odpovíte na tři základní otázky: 1. Co autor/ka řeší, jaké téma si zvolil/a a na jakou otázku odpovídá? 2. Jaká data k odpovědi používá? 3. K jakým výsledkům dospěl/a.

První výzkum:

1. Co autor/ka řeší, jaké téma si zvolil/a a na jakou otázku odpovídá?

Tématem autorky bylo v současné době dosti problémová skutečnost a to Kvalita života klientů po odchodu z výchovného ústavu jejich vlastníma očima.

Autorka odpovídá na otázku, zda jsou jedinci, kteří odcházejí z výchovných ústavů dostatečně připraveni na svůj budoucí život a zda jsou seznámeni s možnými problémy, se kterými se mohou setkat.

2. Jaká data k odpovědi používá?

Autorka v práci vycházela z dat, které sesbírala během pobytu ve výchovném ústavu.

Z rozhovorů, které prováděla s jednotlivými respondenty, kteří ji odpovídali na otázky, které jim pokládala. Jelikož autorka využila polostrukturovaný rozhovor, který dovolil jedincům přejít na volné vyprávění svých zážitků a zkušeností, které získali během pobytu v zařízení. Dozvěděla se tak plno zajímavých informací, které by se někteří nedozvěděli.

3. K jakým výsledkům dospěl/a.

Autorka ze svých rozhovorů, ze kterých se nakonec zrealizoval pouze jeden, dospěla k názoru, že jedinci po odchodu z výchovných ústavů jsou nepřipraveni pro budoucí život. Mají strach navazovat kontakty s neznámými lidmi a vracet se ke své minulosti a jakkoli se ztotožňovat s výchovnými ústavu jim dělá problémy. Většina jedinců po opuštění domova přestane komunikovat s vychovateli, jsou zde ale i výjimky, kteří se vychovatelům sami připomínají. Někteří se přijedou i do ústavu podívat, ukázat své přátele či děti. Chtějí se pochlubit, že i přes nelehké a dosti problematické dětství a i přes tyto problematiky se dokázali přenést a zařídili si svůj život.

Druhý výzkum:

1. Co autor/ka řeší, jaké téma si zvolil/a a na jakou otázku odpovídá?

Z více než poloviny dětí, které stráví v dětství v ústavu nebo dětském domově, vyrostou lidé, kteří mají problém se zákonem. Právě toto tématem diskuze na Českém rozhlase.

Autorka se zabývá problematikou odchodu dětí z výchovných ústavů a s tím spojené následné konflikty se zákonem, které má více než polovina těchto mladých lidí. Následná otázka je, jestli je pro dítě vhodnější pěstounská péče, náhradní rodina, osvojení nebo umístění do ústavu. Na otázku, co nabízí naše země lidem odcházející v osmnácti letech z ústavů, odpovídá ředitelka Fondu ohrožených dětí Marie Vodičková, Petra VRTBOVSKÁ, ředitelka občanského sdružení, NATAMA Kristýna KOTALOVÁ, ministerstvo práce a sociálních věcí. V diskusi se řešily problémy zabývající se sjednocením institutů, které řeší problémy náhradní péče, kterými jsou ministerstvo vnitra, školství, spravedlnosti, zdravotnictví a citovaného ministerstva práce a sociálních věcí, do jednoho resortu. Dále, proč je v České republice tolik dětí ve výchovných ústavech? Proč musejí žadatelé o osvojení nejmenších dětí čekat i několik let, než dostanou dítě do své péče?

2. Jaká data k odpovědi používá?

Při diskusi na téma: Problematika odchodu dětí z výchovných ústavů, využívali výše zmíněné dotazující osoby zabývající se touto problematikou kvantitativní výzkum a následné osobní hodnocení dané situace, které je doloženo mnohaletými zkušenostmi v dané problematice.

3. K jakým výsledkům dospěl/a.

Nyní budeme odpovídat postupně na otázky, které byly řešeny v diskusi.

Otázka č. 1:

Problémy zabývající se sjednocením institutů, které řeší problémy náhradní péče, kterými jsou ministerstvo vnitra, školství, spravedlnosti, zdravotnictví a citovaného ministerstva práce a sociálních věcí, do jednoho resortu.

Odpověď:

Všechny dotazované se shodli na tom, že je vhodné sjednotit veškeré ministerstva do jednoho resortu. Např. Marie Vodičková ředitelka Fondu ohrožených dětí ve své odpovědi uvedla, že by to mohl být například úřad na ochranu dětí, podobně jak to bylo třeba za první republiky, nebo specializovaný odbor pravděpodobně ministerstva práce a sociálních věcí. Je to nezbytný krok pro to, aby vlastně celý ten systém se díval na dítě a jeho potřeby a dokázal správně tu péči a systém péče naplňovat potřeby dítěte a ne vlastně potřeby určitého resortu. Jestli to má být úřad na ochranu rodiny, anebo ministerstvo, já myslím, že ta otázka tkví v tom, jaké bude mít kompetence. Takto odpověděla Petra Vrtbovská, ředitelka občanského sdružení NATAMA.

Otázka č. 2:

Proč je v České republice tolik dětí ve výchovných ústavech?

Odpověď:

Je to dáno především tradicí, kdy legislativa nepřispívá k rychlému umístění dětí do náhradních rodin. Tradicí vlastně je i pořád řešit situaci dítěte umístěním do ústavu. Jsou to například děti týrané, zneužívané, pro které skutečně někdy to umístění je záchrana, oni to tak i vnímají, ale jsou to i děti, které jsou umístěny z důvodu chudoby, protože rodiče nejsou schopni například zaplatit nájem. U nás v Klokánkách je jich tak zhruba, minimálně třetina těchto dětí. Takto reagovala Marie Vodičková, ředitelka Fondu ohrožených dětí.

Otázka č. 3:

Proč musejí žadatelé o osvojení nejmenších dětí čekat i několik let, než dostanou dítě do své péče?

Odpověď:

Každý samozřejmě chce své dítě vychovávat od co nejmenšího věku, to znamená od narození, pokud to jde. Zadatel, pokud dospěje k závěru, že nemůže mít vlastně dítě, tak samozřejmě chce mít to nejmenší dítě, aby viděl pokroky, který novorozenec a kojeneček dělá každý den, kde se navazuje citová vazba, a vzpomínky zůstávají na celý život, takže chtějí všechno prožít. My samozřejmě musíme dodržovat zákony. Zákon říká, že šest týdnů má vlastní matka čas na rozmyšlenou. Teď jsme schopni nejdříve ve dvou až dvou a půl měsících, takže toto je škoda a já si myslím, že opravdu jsme schopný, pokud známe anamnézu, těhotenství, poporodní období a uděláme rychlý vyšetření všeho možné, tak jsme schopní tu prognózu stanovit, a to dítě samozřejmě od prvního dne by mělo být tam, kde má. Takto odpověděl Miroslav Rákos, primář, Dětský domov Aš.

Úkol číslo 4.

Návrh metody sběru dat, představa o počtu a kontaktování výzkumných jednotek.

Jak budete sbírat data? Z čeho budete ve výzkumu vycházet? Jak kontaktujete a vyberete zkoumané jednotky?

Hlavními technikami sběru dat, budou rozhovory s klienty výchovných ústavů (chlapci i dívky) a dále také s etopedy zařízení. K zjištění některých bližších informací o klientech využijí také studia jejich dokumentů.

Pro sběr dat využijí polostrukturovaný rozhovor, který jsem upřednostnila před dotazníkem z následujícího důvodu a to: rozhovor poskytuje větší pružnost a osobní kontakt je předpokladem, kdy odpovědi budou pro výzkum přínosné a dostatečné. Rozhovor se tak stává příjemným posezením, které navozuje neformální atmosféru a umožňuje zachytit nejen fakta, ale proniknout do problematiky hlouběji. Použijí rozhovor polostrukturovaný, který dává respondentovi možnosti odpovědi. V rozhovoru použijí otázky otevřené i polozavřené. Budu brát ohled na situaci a citovou stánku respondenta.

Úkol číslo 5.

Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat - scénář rozhovoru, plán pozorování.

Nejprve se dotýčným respondentům představím a seznámím je s tím, s čím jsem za nimi přišla a požádala o možnou spolupráci při realizaci mé diplomové práce. Po navázání kontaktu bych se snažila navázat na běžnou komunikaci a poté po zpříjemnění situace a prolomení vzájemných sympatií bych začala s realizací práce a kladení připravených otázek. Maximální počet oslovených respondentů bude 8. Jelikož se ve své práci budu zabývat problematikou budoucnosti respondentů po odchodu z výchovných ústavů, budou mé otázky směřovat k této problematice.

V rozhovoru se mohou objevit otázky typu:

- Připravuje Tě ústav na situaci, kdy ústav opustíš?
- Přemýšlel/a jsi, co bys chtěl/a dělat po opuštění ústavu?
- Zamyslel/a jsi se někdy nad tím, jak na Tebe budou nahlížet kamarádi a rodina?
- Jsi si vědom/a možných rizik, které Tě mohou potkat?
- Dal Ti pobyt v zařízení nějaké zkušenosti do života, ať už pozitivní či negativní?

Úkol číslo 6.

Zamyšlení se nad možnými praktickými a etickými problémy při výzkumu. Jaké praktické a etické problémy budete ve výzkumu pravděpodobně řešit? Jak?

Praktické problémy: V práci bych se mohla setkat s možnými praktickými problémy a to: při realizování rozhovoru bych se měla ptát otázkami, na které mi dotyční nebudou odpovídat pouze v krátkých větách, ale snažit se je motivovat k rozsáhlejší odpovědi, aby jejich odpověď byla použitelná pro mou práci. Nevyhovující místnost pro realizaci rozhovoru (malý prostor, nepříjemné a neklidné prostředí).

Etické problémy: V případě etických problémů se mohou objevit následující, například: Klient nebude ochoten poskytnout rozhovor i když to dříve slíbil. Předem kladení osobních otázek či otázek, o kterých respondent nerad hovoří, je to pro ni/něho nepříjemné. Na tyto otázky mě předem upozorní etopedi. V neposlední řadě je také důležité, aby byl klient v dobrém citovém a psychickém rozpoložení, nebyl rozzloben či smutný.

Úkol číslo 7.

Záznam z prvního realizovaného rozhovoru:

Abych mohla realizovat svůj projekt, musím nejprve oslovit některá zařízení. Jelikož jsem si pro svoji práci vybrala etopedické téma, oslovila jsem následující výchovné ústavy a to VÚ Velké Meziříčí, VÚ Jindřichův Hradec a VÚ Ždár nad Sázavou. Ve své práci se chci zaměřit na budoucnost dětí po odchodu z výchovných ústavů z pohledů nejen dívek, ale i chlapců. Ponevadž mám již domluvené schůzky v jednotlivých zařízeních, mohu začít realizovat výzkum.

Jelikož budu pro všechny respondenty v zařízení neznámý člověk, musím se nejprve všem představit. Svůj rozhovor jsem tedy začala představením sebe sama a své práce a ujistila jsem všechny respondenty, s nimiž budu realizovat rozhovor o naprosté anonymitě jejich údajů. Ve své práci budu realizovat rozhovor a otázky jsem rozdělila do několika kategorií dle toho, na jakou oblast jsem se chtěla zaměřit.

První okruh otázek jsem směřovala na dobu před pobytem v zařízení. V několika otázkách jsem chtěla zjistit, jaký byl důvod pro umístění do výchovného ústavu a jaké životní události pobytu předcházely.

Ve druhém okruhu otázek jsem se orientovala směrem k pobytu v zařízení. Zajímala jsem se o to, jak dívky/chlapci hodnotí svůj pobyt v zařízení. Jaká zde vidí pozitiva a naopak negativa. Chtěla jsem zjistit, jestli oslovené VÚ nějakým způsobem připravují své klienty na odchod ze zařízení a následné zařazení se do společnosti.

Poslední okruh otázek jsem směřovala směrem k plánům oslovených do budoucna. První rozhovor mého projektu jsem realizovala během své praxe ve VÚ Jindřichova Hradce. Prostředí zařízení na mě působilo příjemným dojmem. Personál instituce byl velmi vstřícný a vymezil mi místnost, kde jsem mohla realizovat rozhovor s vybranou respondentkou, která mi byla ochotna poskytnout rozhovor. Místnost byla bez rušivých podmětů, hezky zařízená, klidná, působila na mě příjemným dojmem a nic nám nebránilo začít klást otázky rozhovoru. Ještě, než jsem začala klást otázky, navázala jsem nejprve konverzaci, abychom se nejprve lépe poznaly a navázaly spolu kontakt. Konverzace byla poté mnohem otevřenější a upřímnější. Začaly jsme se bavit o všeobecných věcech, jako například o počasí, o dění ve světě, po chvíli, kdy byla navázaná vzájemná komunikace mohla jsem se začít ptát na otázky mého dotazníku.

Úkol číslo 8.

Námět k modifikaci výzkumného návrhu:

Po předchozí zkušenosti s realizováním rozhovoru bych volila vhodnější čas a to v dopoledních hodinách. Předchozí rozhovor jsem realizovala po obědě a to byla respondentka unavená a nebyla příliš komunikativní. Dále bych se zeptala vychovatelů na okruhy otázek, které bych raději neměla zmiňovat při rozhovoru s dotyčnou, tyto okruhy mi stěžují rozhovor a vůči respondentce byly neprofesionální. Z předešlých zkušeností je dobré, mít připraveny doplňující otázky, které mohu kdykoli položit, abych se dozvěděla co nejvíce z jejich života.

Úkol číslo 9.

Seznam relevantní literatury:

- 1) ELLIOT, J., PLACE, M.: Dítě v nesnázích. Praha: Grada Publishing, 2002. 208 s. ISBN 80-247-0182-0.
- 2) Fisher, S., Škoda, J., Sociální patologie. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.
- 3) FONTANA, D.: Psychologie ve školní praxi. Praha: Portál, 1997. 384 s. ISBN 80-7178-063-4.
- 4) Janský, P., Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. ISBN 80-7041-114-7.
- 5) Matoušek, O., Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.
- 6) Payne, J., Kvalita života a zdraví. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-657-0.
- 7) Vágnerová, M., Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
- 8) Vašutová, M., Pedagogické a psychologické problémy v dětství a dospívání. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005. ISBN 80-7042-691-8.
- 9) Vojtová, V., Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4573-6.
- 10) ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy. 1. Praha: Portál, 2007. 143 s. ISBN 978-80-7367-318-5.

Projekt je zmatený, to, co chcete dělat (rozhovory s etopedy a klienty ústavů) neodpovídá tomu, co jste si vytkla za cíl (zkoumat obtíže při odchodu ze zařízení – na to byste přece musela jít jinak). Téma je navíc přezkoumané. Stálo by určitě za to výzkum znovu promyslet a nejlépe se zaměřit na nějaký aspekt daného problému, který ještě zkoumán nebyl a kterému se můžete do hloubky a s využitím adekvátního typu dat věnovat.